

Bokanmälningar

Assar Lindbeck:

Hur mycket politik tål ekonomin?

Den bog vi skal omtale, Assar Lindbecks *Hur mycket politik tål ekonomin?* (Bonniers, Stockholm, 115s), er skrevet for et bredere publikum, så den burde måske slet ikke anmeldes af en universitsøkonom. Den er en samling af avisartikler, der er føjet sammen og suppleret med forskellige nye kapitler, så den fremtræder som et nogenlunde hele. Og det er unægteligt et dramatisk hele. For det er en bog med et budskab. Det er simpelt hen et genoptryk af Skandinaviens kendteste "Cassandras"¹ taler om den store fare – truslen om vort samfundssystems selvdelæggelse – hvis vi ikke besinder os og gør noget nu.

Bogens budskab er: AT DEN OFFENTLIGE SEKTOR ER BLEVET STØRRE END DENS STEADY STATE "LIGEVÆGTS" STØRRELSE. D v s at den offentlige sektor er blevet større end, hvad en liberal blandingsøkonomi i det lange løb kan leve med.

Som Lindbeck (og også jeg) ser sagen var den "Svenske Model" som den fungerede for ca 15 år siden den bedste af alle verdener: et "privatkapitalistisk" højkonsumsamfund, kombineret med en velfærdsstat, hvor alle er sikret mod (næsten) alle slags sociale "begivenheder" og hvor mangfoldige love forsøger at forhindre og korrigere mange slags markedsimperfektioner. Dette samfund var på mange måder et højdepunkt i historien; men kan denne kombination af alle gode ting bestå i længden? Ser vi ikke allerede at vores herlige samfundssystem

knirker i alle fuger? Som jeg ser Lindbecks bog, er den nærmest et nødsskrig – han opfatter sagen som at den svenske model er ved at falde fra hinanden, og for at redde den er det nødvendigt at reducere den offentlige sektor en del; *kun* hvis vi griber tilstrækkeligt radikalt ind kan grundtrækkene i modellen reddes. Det, der allerede er gjort, for at forhindre den offentlige andel i at vokse yderligere, er langtfra nok.

Det er klart, at det er et budskab, som det er svært at sælge. For der er mange, der har meget stærke årsager til at afvise det. Der er dels alle vi, der arbejder i den offentlige sektor. Vi ser meget gerne en ekspansion af vores område. Dertil kommer, at det jo ikke ser ud til – netop nu – at gå så slemt i Sverige, så der er måske ingen grund til at gøre mere end der allerede er gjort, o s v. Hertil vil Lindbeck formentligt minde om manden, der faldt ned fra et tårn. "Det går jo helt godt", var hvad han sagde, da han var nået halvvejen.

Lindbecks hovedkritik af tingenes tilstand har to aspekter, det ene er skatetrykkets virkninger på kort og langt sigt, det andet er hele det kolosale reguleringsystems dynamik:

Et simpelt regnestykke viser skatetrykkets virkninger: Lad os sige at jeg køber en times arbejde på det danske arbejdsmarked, f eks af min bilmekaniker. Med runde tal tjener en mekanikermester

¹ Læseren husker sikkert den trojanske prinsesse Cassandra, der af Apollo havde fået synskhedens gave, og dertil den forbandelse, at ingen ville tro hende. Så alle hendes dybtfølte advarsler om Trojas snarlige undergang forblev uden virkninger; men bagefter huskede man hende som en stor taler.

vel ca 135 000 kr netto om året², så han skal have 75 kr netto. Efter vores nylige skattereform er mekanikerens og min marginalskat fastfrosset på (kun) 68 %, og dertil kommer MOMS på 22 %. Skal han have 75 kr netto efter skat, skal jeg tjene 894 kr (= $75/0.32 \cdot 1.22/0.32$). Det offentlige kommer altså ind og tager 92 % imellem min brutto og hans netto løn – og dette er ikke raffineret teori. *Det er noget, som alle ved.* Vi har med andre ord en skat på arbejdsdeling på 92 %. I Sverige er tallet noget lignende.

Man må nok spørge om hvilke institutioner og holdninger, der kan overleve de 92 % i det lange løb – hvor meget vil gå frisørfagets gang? Det er uundgåeligt, at vi alle støt bliver mere og mere småkriminelle. Hvad, der er endnu værre, er, at enhver form erhvervsaktivitet indretter sig på, at der er langt mere at tjene ved at operere på de 92 % end på de 8 %. Man må faktisk være temmelig tung kørende for ikke at indse, hvor der er noget at hente hjem. Den slags har sin egen dynamik. D v s efter et par generationer med 92 %, hvor de virkelig er blevet indbygget i vores adfærd, sikken et samfund vi så får!

Et andet emne er reguleringers dynamik – det illustreres nok bedst på omfordelingens område: Sagen er nemlig, at vi efterhånden omfordeler meget store beløb, og at vi alle har en lang række berøringer med omfordelingssystemet. I Danmark er transfereringerne, renter m m på 23 % af BNP, medens bruttoskatetrykket er på 52 %. Vi modtager stort set alle nogle "socialt" betingede tilskud efter flere ordninger, og der er ikke mange, der betaler under 35 % af deres indkomst i skat.

Der indgår et stort antal formål i vores omfattende omfordeling. Ud over at vi ønsker at omfordele fra rige til fattige, ønsker vi at støtte boligforbrug, at gøre noget for børn, og dertil kommer at vi også ønsker at støtte visse former for beskæftigelse, og at bekæmpe forurening, osv. Og folk skal jo også behandles ens, og endelig er der også er en hel del politik involveret. Der rapporteres ofte historier i pressen om dette eller hint urimelige tilfælde over for familien Hansen – med billeder af fru Hansen, der græder – og så

laves der en særlig ændring af XX-socialloven. Kort sagt efter 50 års sociallove med mange tusinde lovændringer og mange hundrede milliarder omfordelt, så melder der sig nogle spørgsmål:

Hvor meget omfordeling opnår vi netto for hele denne enorme bruttoomfordeling? Er det ikke sådan, at nettoeffekten er meget lille i forhold til bruttoindsatsen? at vi får meget lidt "bang for the buck" i omfordelingspolitikken. Og hvordan kan det egentligen være? Her kunne Lindbeck nok være gået lidt længere, for jeg mener at svaret er ligetil: I Sverige har man næsten et to-blok parti-system, hvor partiblokkene kæmper om midtervælgerne og resultaterne bliver meget let, at der bliver lavet småjusteringer og undtagelser, der kommer midtergrupperne til gode. Dette, (medianvælgerteorem) illustreres meget smukt af fig II:2 "Marginalskatt av inkomstbeskattning och bidrag (villaägare)", hvor der er et "hul" – d v s markant lavere MIO³ for midtesindkomsterne end for lave og høje indkomster. Dertil kommer så, at der er grænser for hvor meget man kan presse ud af de rige, så til syvende og sidst ender man i et kompliceret system, hvor alle kommer til at betale til alle. Når man har opbygget et stort og kompliceret omfordelingssystem så sker der uundgåeligt det, at der går politik i mange ting sådan at nettoresultatet – når de politiske kræfter har haft tid til at slå igennem – bliver en lav virkningsgrad, og meget der ikke er, som det oprindeligt var planlagt.

Der er meget andet af interesse i bogen; men det er klart at hovedsagen er budskabet. Den for store offentlige sek-

² For at gøre sagen enkel tænker jeg mig et enmandsfirma, hvor "mester" tjener lidt over 200 000 kr om året. Det er klart at der også er nogle omkostninger som skal dækkes ind – dem ser jeg bort fra i eksemplet.

³ MIO (Marginal-Indkomst-Opsugning) er summen af MS (Marginal-Skat) og MS (Marginal-Socialtilskudsbortfald), d v s angiver, hvad der bliver til overs til en selv når indkomsten går op med 1 kr. Grundet at MS især er høj ved lave indkomster, hvor der selvfølgelig stadig er en betragtelig M S, bliver MIO ofte 0 eller ligefrem negativ for folk med småindtægter.

tor. Her er Lindbecks indsats (igen) at rejse det store spørgsmål: kan vi i det lange løb leve med en offentlig sektor, der er så stor, som den er nu i de skandinaviske lande?

Professor *Martin Paldam*
Økonomisk Institut
Århus Universitet